

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Lindholm, Samuel

Title: Jean Bodin ja biopolitiikka : lectio praecursoria

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2022

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Lindholm, S. (2022). Jean Bodin ja biopolitiikka : lectio praecursoria. *Politiikka*, 64(3), 301-306.
<https://doi.org/10.37452/politiikka.115951>

Jean Bodin ja biopolitiikka

Lectio praecursoria

SAMUEL LINDHOLM

Biovaltaa ilmenee kaikkialla modernissa yhteiskunnassa. Kyseessä on vallan ilmenemismuoto, joka säätelee ihmisten elämää yksilöinä ja väestöön kuuluvina osina. Biovaltalinsien läpi katsottuna näyttäydymme siis biologiseen ihmislajiin kuuluvina olioina, joiden elämää tulee suojella ja optimoida. Esimerkiksi Suomessa alkoholia myydään vain tietyissä paikoissa ja tiettyinä aikoina, meille jaetaan rokotuksia ja meistä seulotaan syöpiä; lisäksi savukkeita sekä virvoitusjuomia verotetaan korkeammin kuin muita tuotteita. Nämä kaikki ovat esimerkkejä biopolitiikasta. Hyvinvointivaltiota ja sen terveys- sekä väestöpolitiikkaa voidaan sanoa tämän ”vallan teknologian” eräänlaiseksi huipentumaksi. Äitiyspakkauksia, terveystiedon oppeja ja puhtaita huumeiden piikitysneuloja jakavat maat tukevat kansalaistensa elämää taukoamatta. Myös syntyvyyden, eliniänodotteen ja maahanmuuttaneiden määrään kaltaisia tekijöitä mitataan jatkuvasti.

Biopolitiikan teoria on erityisen kiinnostavaa sen intuitiivisuuden vuoksi – sitä on liki mahdoton paeta. Biopolitiikka onnistukin selittämään modernista maailmasta paljon muutakin kuin meille tutun hyvinvointivaltion toimintaperiaatteen. Kolmannen valtakunnan kieroutunut rotuajattelu oli niin ikään biopoliittista – joskin eri tavalla. Natsit pyrkivät vahvistamaan ”arjalaista rotua” ”puhdistamalla” sitä epätoivotuista elementeistä. Germaanisesta väestön hyvinvointia pyrittiin siis väitetysti maksimoimaan, joskin tässä tapauksessa tiettyjä ihmisryhmiä sysättiin sivuun toivotun ”rodun” menestyksen nimissä. Tätä logiikkaa nimitetään *valtiorasismiksi* (Foucault 1997, 228). Vaikka kyseinen termi näyttääkin sisältävän voimakkaan viittauksen vanhentuneeseen ajatukseen ”biologisesta rodusta”, sitä voidaan hyödyntää myös muiden ”epätoivottujen” ryhmien, kuten parantumattomasti sairaiden henkilöiden, kirjaimellisesta tai kuvainnollisesta tuhoamisesta puhuttaessa. Ikävä kyllä valtiorasismi ei ole ainoastaan historiallinen reliikki tai natsien yksinoikeus. Samanlaisia ajatuksia on esiintynyt myös Pohjoismaissa, joissa tietyiltä ihmisryhmiltä evättiin mahdollisuus mennä naimisiin tai hankkia lapsia – tiedetään myös, että Suomi vaati yhä laillisen sukupuolensa korjaavien henkilöiden steriiliyttä (Repo 2019, 83–106). Kaikki pohjoismainen biopolitiikka ei siis ole yksiselitteisesti ”hyvää”, mutta on syytä huomata, että kaikki natsien biopolitiikka ei ollut yhtenäisellä tavalla ”pahaa”. Hitlerin Saksa varoitti kansalaisiaan esimerkiksi tupakoinnin vaaroista (Proctor 1996, 1450–1453). Vaikka natsit syyllistyivätkin karmeisiin rikoksiin, he harjoittivat sivussa myös sellaisia biopolitiikan muotoja, jotka eivät olleet suoranaisesti valtiorasistisia.

Kiinnostavin yksittäinen kysymys biopolitiikan tutkimuksen saralla liittyy nähdäkseni ilmiön yhä kiistelyyn historiaan. Ranskalaisfilosofi Michel Foucault popularisoi tuntemamme biopolitiikkakäsitteen 1970-luvulla (ks. erit. Foucault 1976, 177–211). Vaikka Foucault käsitteli-kin aihetta vain lyhyesti, hän onnistui silti mullistamaan käsityksemme siitä, miten valta toimii. Hänen mukaansa 1700- ja 1800-luvuilla eli modernin ajan alussa tapahtui murros, jonka myötä

vanha, despoottinen, tappo-oikeuteen perustuva suvereeni valta alkoi täydentyä uudella vallan teknologialla, joka oli kiinnostunut elämästä itsestään sen dominoimisen sijaan. Italialaisfilosofi Giorgio Agamben (1998, 1–12) on pyrkinyt haastamaan Foucault'n analyysia esittämällä, että biopolitiikka pitäisi ymmärtää muinaisena ilmiönä ja koko länsimaisen poliittisen järjestyksen perustana. Hänen spekulatiiviseen esitykseensä kuuluu kuitenkin myös toinen väite, jonka mukaan biopolitiikka ja aikaisemmin mainittu suvereeni valta ovat lähtökohtaisesti yhteen kietoutuneita ja siten erottamattomia toisistaan. Agambenin esitys eroaa radikaalisti Foucault'n näkemyksistä, sillä ranskalaisfilosofi ymmärsi vallan teknologiat käytännössä toisilleen päinvastaisina ilmiöinä. Minun oli siis lähdettävä liikkeelle biopolitiikan teoreettisen pohjan luotaamisesta, jotta kykenin tekemään väitteitä sen historiasta.

Kunnianarvoisa kustokseni, professori Mika Ojakangas (2016, 8–14) on pyrkinyt paikkaamaan edellä mainituissa analyyseissa esiintyviä puutteita. Ensinnäkin hän esittää, että Foucault (eikä siis Agamben) on oikeassa esittäessään, että suvereeni valta ja biopolitiikka ovat erillisiä ilmiöitä ja että Agamben vaikuttaa olevan kiinnostuneempi suvereenista vallasta kuin elämään myönteisesti suhtautuvasta biovallasta. Toisekseen Ojakangas ottaa pesäeroa edeltäjiinsä tutkimalla biopolitiikan syntyä kattavan historiallisen aineiston valossa sen sijaan, että hän käsittelee aihetta vain spekulatiivisesti, saati ohimennen. Hänen mukaansa jo antiikin poliittiset tekstit olivat läpikotaisin biopoliittisia. Kaikki jotka tuntevat sekä biopolitiikan teorian että Platonin *Valtion* viidennen kirjan (ks. erit. 2007, 5.461–734a) joutuvat väistämättä pohtimaan niiden välistä ilmeistä yhteyttä. Platonin idealistisessa utopiavaltiossa ihmisiä jalostetaan kuin eläimiä. Vain vahvimmat ja kauneimmat yksilöt päästetään harrastamaan yhdyntää siinä missä epäkelvoiksi havaittujen yksilöiden lisääntyminen estetään täysin. Vaikka biopoliittiset käytännöt olivatkin tuttuja kreikkalaisille, niiden voittokulku ei kuitenkaan jatkunut katkeamatta antiikista nykypäivään. Biopoliittiset keskustelut vaipuivat unholaan myöhäisantiikissa ja varhaiskeskiajalla, kun varhaiskristityt auktoriteetit alkoivat korostaa kuolemanjälkeisen elämän ensisijaisuutta maalliseen elämään nähden. Samat diskurssit voimistuivat kuitenkin uudestaan myöhäiskeskiajalta lähtien ja renessanssin myötä, kun Platonin ja Aristoteleen keskeiset poliittiset teokset käännettiin latinaksi (Hutchinson 1967, 15; Ojakangas 2016, 121–125).

Tästä pääsemme väitöskirjatutkimukseni spesifien teemojen pariin. Työni tarkoitus oli tehdä tarkkarajainen lisäys biopolitiikkateorian kaanoniin keskittymällä yhteen väitetyn biopoliittisen renessanssin kiinnostavimmista hahmoista. Tarkemmin sanottuna, tutkin 1500-luvun ranskalaista poliittista filosofia ja juristia Jean Bodinia, joka eli kiehtovan elämän uskonsotien ja noitavainojen aikaan. Bodin tutustui elämänsä aikana kuninkaallisiin ja hänen katolilaisen uskonsa oikeaoppisuus asetettiin kyseenalaiseksi. Bodinin poliittinen ajattelu on nähdäkseni erityisen vangitseva tutkimuskohde siksi, että hänet muistetaan parhaiten suvereniteetin käsitteeseen liittyvistä mullistavista väitteistä. Bodin määritteli suvereenin kuuluisasti ikuisena, jakamattomana ja absoluuttisena korkeimpana valtiollisena valtana (Bodin 1583, I.8, 124, I.10, 221–223, II.1, 224–266). Kuten aikaisemmin todettiin, suvereeni valta ja biopolitiikka voidaan nähdä toistensa vastakohtina – riippuen siitä keneltä asiasta tiedustellaan.

Tutustuin Bodinin ajatteluun syventymällä hänen tuhatsivuiseen päätyöhönsä *Les six livres de la République* (1583; julkaistu alun perin lyhyempänä 1576). Tämän jälkeen vahvistin asian-tuntemustani perehtymällä myös muihin hänen poliittisiin teoksiinsa (erit. Bodin 1566; 1578; 1593). Lisäksi luin Michel Senellartin (1995; 1997) ja Thomas Bernsin (2005; 2009) kaltaisten

kommentaattoreiden tekstejä, jotka auttoivat minua rakentamaan omia tulkintojani. Työni tavoite, varhaismodernin ajattelijan sijoittaminen biopolitiikan kentälle, kohtasi odotettuja haasteita. Ensinnäkin jouduin selvittämään, miten suvereenin vallan ja biopolitiikan välinen suhde tulisi jäsentää ja voitaisiinko Bodin ymmärtää molempien ilmiöiden modernina pioneerina. Toiseksi minun oli selvitettävä, edelsikö biopolitiikka Foucault'n sille osoittamaa kapeaa aikaikkunaa. Toisin sanoen minun oli pohdittava, kykenikö foucault'laisittain ymmärrettyä esimoderni ajattelija Bodin ennakoimaan tätä väitetysti vasta modernina aikana ilmentynyttä teknologiaa.

Onnistuin löytämään Bodinin teksteistä riittävästi todisteita siitä, että hänen ajattelunsa voidaan sijoittaa biopolitiikan kentälle. Hän kuvailee ihmisten suurinta mahdollista määrää valtion suurimmaksi rikkaudeksi (ja siten poliittiseksi resurssiksi; Bodin 1583, V.2, 705–706). Hän ehdottaa monenlaisia väliintuloja tämän tavoitteen saavuttamiseksi: imeväissurmien ja aborttien kaltaiset muinaiset käytännöt on hylättävä, lapsettomia voitaisiin rankaista ylimääräisillä veroilla ja aviollista lisääntymistä tulisi kannustaa (emt., IV.2, 888, V.2, 705). Bodin lukeutuu orjuuden varhaisiin vastustajiin ja hän näyttää kehittävän eräänlaisen varhaisen ”sosiaalipoliittisen ohjelman” – hän kannattaa köyhien ruokkimista, jotta he eivät kuolisi ja houkuttelisi kulkutauteja kaupunkeihin. Vahvimmat vähäosaiset voitaisiin asettaa julkisiin töihin siinä missä heikoista pidettäisiin huolta ja heidän lapsilleen opetettaisiin ammatti (emt., I.5, 44–68).

Bodin (1583, VI.1) ehdottaa vieläkin radikaalimpaa elämän hallinnoimista suositellessaan, että muinainen kensorivirasto tulisi herättää takaisin henkiin. Antiikin kensorien (tai sensorien) tehtävänä oli järjestää väestönlaskenta ja valvoa ihmisten toimintaa. Toisin sanoen he tarkastelivat henkilökohtaisten elämien yksityiskohtia pitämällä kirjaa ihmisten määrästä, elinkeinoista ja omistuksista. Kensoreita voidaankin nimittää eräänlaiseksi väestöpoliisiksi (ks. Ojakangas 2016, 119, 127) – ja vaikka heillä ei ollutkaan sanomista lakiasioihin, he kykenivät vaikuttamaan kohteisiinsa pelkällä tarkkaavaisella katseellaan. On olennaista huomata, että Bodinin kensorien tehtäviin kuuluu myös vertauskuvallisten susien ja parasiittien tunnistaminen kunnan kansalaisten joukosta (Bodin 1583, VI.1, 840–841). Nämä ei-halutut yksilöt tulisi puhdistaa valtiossa samalla tavalla kuin pahat ruumiinnesteet tulee poistaa aika-ajoin ihmisen kehosta. Bodin ei täsmennä, mitä hän tarkoittaa näiden yksilöiden ”ajamisella pois” valtiosta, mutta lievimmätkin tulkinnot täyttänevät foucault'laisen valtiorasismin määritelmän.

Bodin jätti jälkensä myös odottamattomiin paikkoihin, ainakin modernista näkökulmasta tarkasteltuna. Hänet tunnetaan antiikkisten ja keskiaikaisten ruumiinnesteitä, temperamentteja ja ilmastoja koskevien teorioiden soveltajana. Bodin (1583, V.1) esittää, että nämä tekijät vaikuttavat ihmisten toimintaan, terveyteen, mielenterveyteen ja seksuaaliseen sekä poliittiseen käyttäytymiseen. Täten viisaiden hallitsijoiden tulisi tuntea ympäristönsä valtiota perustaessaan ja lakeja säätäessään. Ympäristöstä kumpuavia taipumuksia on kuitenkin mahdollista muuttaa sopivan kurin avulla (emt., VI.1, 694). Vaikka Bodinin näkemykset ovatkin vanhentuneita, niiden taustalla vaikuttava logiikka on silti kaksin kerroin biopoliittista: luonto vaikuttaa politiikkaan, mutta politiikka voi muovata luonnollisia taipumuksia. Kyseessä on hänen mukaansa äärimmäisen tärkeä poliittinen kysymys, joka oli jäänyt huomiotta aikaisemmassa poliittisessa ajattelussa. Bodin mainitsee Niccolò Machiavellin nimeltä filosofina, joka ei ymmärtänyt tästä tärkeästä aiheesta mitään, eikä ollut mitään ilmeisimmin lukenut eläissään ainuttakaan hyvää kirjaa (emt., V.1, 686).

Kuriositeettina voidaan mainita, että Bodin (1583, V.1, 668–699) uskoo flegmaattisten pohjoisen asukkien olevan vahvoja ja raakalaismaisen julmia sotureita, joilta puuttuu etelän filosofien älyllinen kyky. Etelän ihmiset ovat viisaita, mutta myös melankolisia ja heikkoja; hekin ovat julmia, mutta eivät raakoja vaan juonittelevia ja kostonhimoisia. Pohjoisen ihmiset elävät lähes selibaatissa, siinä missä etelän asukkaat ovat äärimmäisen himokkaita. Jostain syystä tämä tekee kuitenkin pohjolan väestä hedelmällisiä ja heidän lapsistaan homogeenisen näköisiä (Bodin 1586, V.1, 507). Toisin sanottuna Bodin väittää siis, että kaikki pohjoisen ihmiset muistuttavat toisiaan (tämän väitteen vahvistaminen tai kieltäminen ei kuulu osaamisalaani). Pohjoisen ihmisillä on vihreät silmät ja vaaleat tai punaiset hiukset riippuen siitä, missä he tarkalleen ottaen asuvat. Etelän ihmisillä on tummat kiharat hiukset, tummat silmät ja tummempi iho (musta on melankolian eli mustan sapen väri). Bodin siis myös luokittelee eri ilmastoissa asuvien henkilöiden ihonvärejä (vaikka häntä tuskin tarvitsee onnitella tästä saavutuksesta). Kuten vastavien teorioiden kehittäjillä on yleensä tapana, Bodin (1583, V.1, 686) sijoittaa oman kotimaansa Ranskan kultaiselle keskitielle, joka sallii sen asukkaille erityisen kyvyn hallita poliittisesti rajoittamatta kuitenkaan heidän kykyään taistella tai filosofoida. Niin sanotun sekoittuneen ilmaston asukkaat eivät myöskään syyllisty julmuuteen, oli se sitten raakalaismaista tai juonittelevaa.

Bodin voi vaikuttaa eriskummalliselta ajattelijalta myös siksi, että hän kirjoitti intohimoisen teoksen noidista ja demoneista juuri varhaismodernien noitavainojen huipentuman alkuketkellä (Bodin 1593, julkaistu alun perin 1580). Toisin kuin usein kuvitellaan, eurooppalaiset noitavainot eivät huipentuneet ”pimeällä keskiajalla” vaan 1500- ja 1600-luvuilla. Yhtä kaikki vainoissa kuoli kymmeniä tuhansia ja suurin osa heistä oli naisia (Goodare 2016, 27, 267). Bodinin ajatukset istuvat jokseenkin hyvin hänen omaan aikaansa. Hän kuvaa noitia lasten murhaajina ja aborttien tekijöinä, jotka tappavat kotieläimiä ja tekevät sekä ihmisistä että viljelysmaista hedelmättömiä. Onkin esitetty, että noitien rikokset liittyivät usein lisääntymiseen (Heinsohn ja Steiger 1999). Tästä ja muista syistä esitän, että biopoliittinen logiikka on merkittävä taustatekijä Bodinin haluun eliminoida väitettyjä noitia. Uskonnolliset syyt selittävät merkittävän osan Euroopassa tapahtuneista noitavainoista, mutta Bodinin perustelut ovat tunnetusti poliittisia – noidat ovat alati kasvava uhka valtiolle ja lopulta myös ihmisyydelle itselleen, koska paholainen pyrkii tuhoamaan hitaasti koko ihmiskunnan (Bodin 1593, II.3, 129, IV.5, 385). Täten valtioiden oli eliminointava noitia kukoistaakseen – muutoin niitä kohtaa kuolema ja tuho. On niin ikään olennaista huomata, että noitavainojen logiikka istuu täydellisesti Bodinin edellä mainittuihin pyrkimyksiin kasvattaa väestön määrää.

Tehtyäni nämä löydökset koin olevani valmis esittämään, että Bodinin poliittinen ajattelu sisältää ihmisten määrää ja laatua hallitsemaan pyrkivän juonteen. Tämä väite pakotti minut kuitenkin epäilemään Foucault’n pikaisesti esittämää aikajanaa. Koska monet Bodinin esiin nostamista keskusteluista alkoivat todellisuudessa jo antiikin Kreikasta tai Roomasta, vaikuttaa siltä, että kyseessä on kuin onkin vähintäänkin antiikkinen ilmiö. Tästä syystä olen päättänyt nimittää Bodinin ajattelua biopoliittiseksi ennen Foucault’n määrittelemää ”biopoliittista aikaa”. Tämä ei kuitenkaan välttämättä indikoi sitä, että vallan teknologiat olisivat kietoutuneita toisiinsa erottamattomasti, kuten Agamben on esittänyt – itse asiassa niiden käsitteelliselle erottamiselle on selkeä syy. Teknologioiden radikaalit ytimet (tappaminen ja ”eläväksi tekeminen”) voivat yhdistyä täydellisesti vain valtiorasismien yhteydessä. Suvereeni entiteetti voi toki hyödyttää biopoliittista konetta esimerkiksi keräämällä verotuloja, jotka käytetään hyvinvoinnin

lisäämiseen. Teknologiat voivat siis toimia toisiaan hyödyttävällä tavalla ilman valtiorasismia silloin, kun tappamisen potentiaali ei aktualisoidu tai se tapahtuu erillisellä tasolla. Voidaan ehkä väittää, että suvereeniudella on kaksi määritelmää: ensinnäkin kuolettava valta, joka on biopolitiikan vastavoima ja toiseksi lakiin pohjaava, korkein valta, joka kykenee toimimaan yhteistyössä biopolitiikan kanssa ilman valtiorasismia – siis mikäli kuolettavaa voimaa ei käytetä.

Aloitin tämän lectio praecursorian väittämällä, että biopolitiikka ympäröi meitä joka puolelta. Uskon, että tämä väite tulee pitämään paikkaansa myös tulevaisuudessa. Covid-19-pandemian ja ilmastonmuutoksen kaltaiset kriisit kehystetään edelleen väestöpoliittisina ongelmina, jotka vaativat biopolitiittisia ratkaisuja. Uusia biopolitiittisia haasteita syntyy jatkuvasti muun muassa tekoälyn ja geenimuuntelun saroilla. Tulevat uudistukset voivat toki myös ratkaista joitain nykyisistä biopolitiittisia haasteitamme. On joka tapauksessa perusteltua todeta, että biopolitiikan historia on yhä nykyhetken historiaa – ainakin toistaiseksi. Biopolitiikan synnyn selvittäminen voi siis edelleen opettaa meille jotain myös nykyhetkestämme. Voimme ottaa oppia ainakin siitä, miten biopolitiikka voitaisiin hyödyntää demokraattisemmin väistäen kuitenkin eugeniikka ja valtiorasismi. Monet asiat ovat muuttuneet Bodinin päivistä, mutta osa hänen argumenteistaan vaikuttavat nyt ajankohtaisemmilta kuin koskaan – esimerkiksi epidemioita tulee edelleen hillitä poliittisten väliintulojen avulla.

Tämä kirjoitus on suomennettu versio englannin kielellä pidetystä laktiopusheesta.

Väitöskirja ”Jean Bodin and Biopolitics” tarkastettiin Jyväskylän yliopistossa 4.2.2022. Vastaväittäjänä toimi professori Mitchell Dean Copenhagen Business Schoolista ja kustoksena professori Mika Ojakangas Jyväskylän yliopistosta.

LÄHTEET

- Agamben, Giorgio. 1998. *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. Suomentanut Daniel Heller-Roazen. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Berns, Thomas. 2005. *Souveraineté, droit et gouvernementalité: Lectures du politique modern à partir de Bodin*. Pariisi: Éditions Léo Scheer.
- Berns, Thomas. 2009. *Gouverner sans gouverner: Une archéologie politique de la statistique*. Pariisi: Presses Universitaires de France.
- Bodin, Jean. 1566. *Methodus ad facilem historiarum cognitionem*. Pariisi: Martin Juvenum.
- Bodin, Jean. 1578. *La response de Jean Bodin au Paradoxe de Malestroit touchant l'encherissement de toutes choses, & le moyden d'y remedier*. Teoksessa Jehan Cherruyt Malestroic]t ja Jean Bodin, *Les paradoxes du seigneur de Malestroit, conseiller du Roy, & Maistre ordinaire de ses co[m]ptes, sur le fait des Monnoyes, presentez à sa Maiesté, au mois de Mars, M.D.LXVI: Avec la response de Jean Bodin audicts Paradoxes*. Pariisi: Martin le Jeune.
- Bodin, Jean. 1583. *Les six livres de la République*. Pariisi: Jacques du Puis.
- Bodin, Jean. 1586. *De Republica libri sex*. Pariisi: Jacques du Puis.
- Bodin, Jean. 1593. *De la démonomanie des sorciers*. Anvers: Jean Keerberghe.
- Foucault, Michel. 1976. *Histoire de la sexualité I: La volonté de savoir*. Pariisi: Gallimard.

- Foucault, Michel. 1997. *“Il faut défendre la société”*: Cours au Collège de France (1975– 1976). Toimittaneet Mauro Bertani ja Alessandro Fontana. Pariisi: Seuil/Gallimard.
- Goodare, Julian. 2016. *The European Witch Hunt*. Lontoo: Routledge.
- Heinsohn, Gunnar ja Steiger, Otto. 1999. Birth Control: The Political-Economic Rationale behind Jean Bodin’s *Démonomanie*. *History of Political Economy* 31:3, 423–448.
- Hutchinson, E. P. 1967. *The Population Debate: The Development of Conflicting Theories up to 1900*. Boston: Houghton Mifflin.
- Ojakangas, Mika. 2016 *On the Greek Origins of Biopolitics: A Reinterpretation of the History of Biopower*. Abingdon: Routledge.
- Platon. 2007. *Valtio*. Suomentanut Marja Itkonen-Kaila. Helsinki: Otava.
- Proctor, Robert N. 1996. The Anti-Tobacco Campaign of the Nazis: A Little Known Aspect of Public Health in Germany, 1933–45. *BMJ*, 313:7070, 1450–1453.
- Repo, Jemina. 2019. Governing Juridical Sex: Gender Recognition and the Biopolitics of Trans Sterilization in Finland. *Politics & Gender* 15:1, 83–106.
- Senellart, Michel. 1995. *Les arts de gouverner: Du regimen médiéval au concept de gouvernement*. Pariisi: Seuil.
- Senellart, Michel. 1997. *Census et censura* chez Bodin et Obrecht. *Il Pensiero Politico* 2, 250–266.

KIRJOITTAJATIEDOT

SAMUEL LINDHOLM

YTT, tutkimuskoordinaattori

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

samuel.j.lindholm@jyu.fi